

Island, Globaliseringsforum den 26-27 februari 2009

Progressiv klimatpolitik i kristid

Tack för förtroendet att leda arbetet i grupp B, Progressiv klimatpolitik i kristid!

Min grupp var otålig, den vill se en radikal klimatpolitik nu! Det finns inte tid att vänta. Och den vill se ett nära nordiskt samarbete och ett nordiskt ledarskap.

Martin Wolf, känd ekonomisk-politisk kommentator i FT skrev den 4 februari i år att: *Descisions taken in the next few months will shape the world for a generation. If we get through this crisis without a collapse we will have the time and the chance to construct a better and more stable global order. If we do not, that opportunity may not recur for decades....The priority is to reverse the downward spiral of despair through overwhelming and concerted action.*

Gruppen var enig i att denna "overwhelming and concerted action" - alltså en mycket omfattande och globalt samordnad stimulanspolitik – måste bli en kraftfull satsning på omställning till fossilfri konsumtion och produktion.

På så sätt kan den ekonomiska krisen bli klimatets möjlighet – om den kortsiktiga krishanteringen fylls med långsiktiga, strukturomvandlande klimatåtgärder. Industrialismen - som ju bara är några hundra år gammal – bygger i grunden på en alltmer omfattande användning av fossila bränslen. Det är denna som nu på kort tid måste brytas. Det kommer att leda till en gigantisk teknisk och ekonomisk omvandling.

Ledarskap och politiska beslut – en roll för Norden

Just nu ser det inte ljust ut, världen är på god väg mot en uppvärmning på 4-5 grader, kanske mer. Nya rapporter (senast Worldwatch Institute) säger att läget är värre än FNs klimatpanel och andra har trott: Det räcker inte att reducera utsläppen till nära noll, de rika länderna måste snart börja ta hem CO2 från atmosfären. Stockholm Environment Institute (som fanns i gruppen) har tillsammans med andra forskare visat att ett land som Sverige bör minska sina utsläpp med 100% fram till 2020.

Gruppen var enig om att det är politiska beslut som nu har nyckeln till lösningarna; Kunskapen finns, de tekniska lösningarna finns, resurserna likaså. Näringslivet är berett och medborgarna i våra länder är upplysta, de vill ha en radikal klimatpolitik - det visar undersökningar som har gjorts av bl.a. NMR och NR.

Vad som fattas är ett politiskt ledarskap, som vågar gå före och ta de många gånger svåra besluten som världen behöver för att hantera klimatfrågan.

De stora problemen i världen saknar helt respekt för nationsgränserna. Men våra organisationer är inlåsta i nationalstaternas ramar. Och alldeles för ofta ägnar vi oss åt att försvara inbillade nationella intressen istället för att angripa de stora gemensamma problemen.

Världen behöver tillit, gemensamma resurser och institutioner för att kunna möta de stora ekologiska, ekonomiska och säkerhetspolitiska hoten. Som alla hänger samman.

Norden kan inta en ledarposition, och spela en viktig roll. Tillsammans kan vi axla ett mycket tydligare ledarskap i den politiska och ekonomiska mobilisering som behövs framöver.

Skälen till detta är flera:

- Vi har stabila och väl fungerande samhällen i utgångsläget. Förutsättningarna för att vi snabbt ska kunna ställa om och agera på ett ansvarsfullt sätt är bättre än på många andra håll i världen. Vi har en konsensus-tradition, förmåga till samförstånd mellan olika intressen, exempelvis på arbetsmarknaden.
- Vi ligger redan långt framme inom klimat-, energi och miljöområdet: Vi har en hög andel förnyelsebar energi i vår försörjning. Vi har tillsammans en bred kompetens inom vind, vatten, biomassa, biogas, fjärrvärme, geotermisk energi och energieffektivisering (som betyda väldigt mycket för den reduktion av utsläpp som vi ska gå igenom) och vi har forskning om hur kolet ska kunna fångas och lagras, s.k. CCS-teknik.

- Vi kan bli ännu mycket bättre på dessa områden, särskilt om vi kan dra nytta av de synergieffekter och fördelar som följer av samarbete: Gemensam finansiering, arbetsfördelning och lära av varandras "best practise." Om vi inte bygger vidare på våra styrkor riskerar vi att snabbt bli förbispungna av andra. Något som Nordiska Ministerrådets nya Innovations Monitor visar. Vilket är bra för klimatet men inte för vår ekonomiska utveckling och konkurrenskraft.
- Norden ses på med stor respekt i omvärlden - vår ekonomiska utveckling, välfärd, rättvisa m.m. Vi hamnar alltid mycket högt när internationella mätningar görs. Den nordiska modellen lyfts ofta fram som ett föredöme både på Centralbanksmöten och på Global Social Forum. (jag har varit på båda..) Vi har legitimitet för att utöva ett inflytande, men vi utnyttjar det inte.
- En orsak är att våra länder är små. Idag finns två stora maktcentra i diskussionerna om de globala utmaningarna, G7 (ibland G8) och, i växande grad G20. Om Norden kunde enas om att ha en gemensam representant skulle vi förmodligen kunna delta vid G20-mötena, som det som äger rum snart i London.
- Men en annan - och sorgligare - orsak till att potentialen för inflytande inte utnyttjas - är att vi nog inte är så duktiga på att samarbeta som vi gärna vill tro. Med de goda förutsättningar som vi har borde vi ha kommit mycket längre. Det finns ett tydligt inslag av rivalitet i umgänget mellan oss. Detta borde klimatkrisen ändra på! Nu finns inte tid för småaktighet och taktiskt tänkande. Om vi inte klarar av att ändra på denna destruktiva politiska kultur, hur kan vi tro att Europas alla länder ska klara av att komma överens? Eller ännu svårare, att resten av världen ska kunna samarbeta för att hantera klimathotet.
- De som har nyckeln till förändring finns här i rummet - de nordiska statsministrarna. Det är regeringarna som ytterst anger tonen och höjden i byråkratierna som förvaltar samarbetet. Vi tror att medborgarna, näringslivet, forskarna och media entusiastiskt skulle sluta upp bakom er om ni ställde er i spetsen för en gemensam, nordisk offensiv för klimatet.

Hur ska utsläppskurvorna brytas?

FN-mötet i december i Köpenhamn kommer bl.a. att handla om mål och styrmedel för att utsläppen av CO2 ska sluta öka och senast 2050 minska med 85 %. För att detta ska bli möjligt krävs många olika politiska beslut som styr konsumtion och produktion bort från fossilbränsleberoendet. Marknadskrafterna behöver politikens hjälp för att leverera denna stora omställning.

De teknologiska genombrotten äger bara rum om det finns ramverk (lagar, regler, gränsvärden, normer och ekonomiska styrmedel som skatter, utsläppshandel m.m.) som tillåter den nya rena teknologin att bli lönsam. Eller omvänt: Gör den skadliga tekniken tillräckligt dyr. Till exempel användningen av kol för kraftproduktion. Kolet - som står för så mycket av utsläppen - måste gradvis bli så dyr att det inte längre efterfrågas eller investeras i. Eller förses med CCS-teknik som tar bort utsläppen, vilket kommer att ta tid.

Vi behöver få tillräckligt starka incitament så att företag och människor minskar sin energianvändning och växlar över till förnyelsebara energikällor.

De nya rambetingelserna bör vara långsiktiga och tydliga, näringslivet behöver i god tid veta vad som gäller för att kunna fatta de stora investeringsbesluten. Sen anpassar de sig snabbt, det visar all erfarenhet. Näringslivet väntar otåligt på att få veta vad som ska gälla.

Ju fler länder som kan samlas bakom gemensamma regelsystem desto bättre, men de rika länderna måste gå före. Norden bör gå i spetsen både i praktisk handling och genom att påverka andra länder. Det kommer vi själva att vinna på.

Den ekonomiska krisen bör kopplas samman med klimatkrisen

Enigheten var stor i min grupp om att den ekonomiska krishanteringen kan göras till ett kraftfullt instrument för nedtrappningen av fossilbränsleberoendet. De stora stimulanspaketen kan fyllas med ett innehåll som snabbar på klimatomställningen.

Dessvärre ser det inte så bra ut i den granskning som **Mondag Morgon** har gjort av EU-ländernas mångmiljardsatsningar: Europas 13 största ekonomier har mellan september i fjol och januari i år lagt ut 90 miljarder euro i stimulanspaket men av dessa är det bara 1,3 % som går till något som liknar klimatvänlig teknologi. De nordiska paketen är inte heller särskilt imponerande. Mycket har lagts på skattesänkningar, trots att det är investeringar och innovationer som borde främjas.

Handlingsplan i 10 punkter

Vad bör Norden göra, mer konkret? Min grupp diskuterade detta med starkt engagemang och vi landade på följande lista som också får tjäna som en sammanfattning av diskussionen.

1 Gå före med starka styrmedel, för att de dels bidrar till att snabba upp processen som leder till att utsläppskurvorna bryts, dels stimulerar vår egen strukturomvandling och ger oss fördelar i konkurrensen.

2 Samarbeta om forskning och innovation - bygg ut toppforskningsinitiativet, sätt till mer resurser och mer resurser för samordning. Lägg resurserna på energisparande och förnyelsebar energi och på utveckling av fossilfria system, exempelvis laddbara elhybrider och förbättrade kollektiva trafiksystem.

3 Skapa nätverk mellan FoU och näringslivet med stöd av offentliga resurser. Det behövs mer resurser för att leda forskningsresultaten fram till färdiga produkter.

4 Stötta nytt högteknologiskt företagande inom "clean-tech"-branscherna med lån och bidrag och underlätta för riskkapital. Nordic Innovation Monitor visar att det finns stora brister i stimulansen till entreprenörskap och "högtillväxt-företagande" i Norden.

5 Satsa på gemensam nordisk upphandling, t.ex. med sikte på utsläppsfritt byggande/boende och nya transportssystem.

6 Ge kommuner och statliga myndigheter stöd för att beakta klimatavtrycket i sin upphandling.

7 Bedriv ett politiskt lobby- och upplysningsarbete gentemot länder i t.ex östra Europa eller tillväxtländer för en uppslutning bakom EU- målen. Visa att

det går att förena hög tillväxt med hållbarhet - i själva verket är det motsatsen som inte går.

8 Hjälp fattiga länder med tekniköverföring och klimatanpassning. Satsa på gemensamma stora projekt i t.ex. Afrika för ökad effektivitet och samordning. Behoven är enorma.

9 Visa våra bästa exempel och marknadsför nordiska lösningar. "Nordic" ska vara liktydigt med klimat och miljöomsorg. Norden skulle kunna bedriva en kampanj utomlands för energieffektivisering, förnyelsebara bränslen, klimatanpassning etc. Tillsammans med näringsliv, forskningsinstitutioner och biståndsmyndigheter.

10 Utbilda för hållbarhet och spetskompetens, gärna i samarbete med näringslivet.

Till sist...

Det fanns de i vår grupp som tyckte att Norden borde ställa sig bakom ett gemensamt radikalt mål, till exempel en minskning av utsläppen i Norden och världen med 100 % av nuvarande nordiska utsläpp fram till 2020. Det skulle kunna delas upp i tre lika tredjedelar: minskningar hemma, bistånd och effekter av handel och investeringar på kommersiella villkor. (Det kan låta svårt men den svenska regeringen har redan åtagit sig att minska utsläppen med 40 % till 2020)

Det är nu som vi har chansen att göra något. Vad som krävs är att regeringarna fattar beslut, formulerar mandat och sätter av resurser och kompetens för att genomföra omställningen.

Reykjavik, den 27 februari 2009

Kristina Persson